
FLOHIMONT, V., *Gelijkheid in de pensioenregelingen voor ambtenaren, werknemers en zelfstandigen*, Brugge, die Keure, 2012, 460 p.

Dit boek vormt de commerciële uitgave van het doctoraal proefschrift dat Valérie Flohimont verdedigde aan de rechtsfaculteit van de KU Leuven op 12 maart 2012.

Vooraleer de bespreking te starten, dienen twee elementen te worden aangestipt. Ten eerste heeft de auteur bijzonder veel inspanningen geleverd om de rechtspraak zowel van het Grondwettelijk Hof als van het Hof van Justitie te verwerken in haar dissertatie. Dat maakt dat het werk daadwerkelijk een schat aan informatie bevat over een thema waarover weinig gepubliceerd is. Ten tweede is de auteur van oorsprong Franstalig, maar is haar werk geschreven in voortreffelijk en perfect begrijpelijk Nederlands. Slechts heel af en toe is er een kleine vormfout ingeslopen (zo zijn de hoven en rechtbanken frequent *van mening*) maar in sommige dissertaties van Nederlandstaligen zijn meer taalfouten te vinden. Daarvoor verdient ze alvast alle felicitaties.

Dat geldt evenzeer voor haar onderzoekswerk. Flohimont tracht in het boek een antwoord te geven op de vraag of het bestaan van onderscheiden pensioenstelsels afhankelijk van de beroeps categorie (werknemers, zelfstandigen en ambtenaren) in overeenstemming is met het gelijkheidsbeginsel. Ze herformuleert die vraag van bij aanvang tamelijk scherp: *respecteert België met zijn huidige organisatie inzake wettelijke pensioenregelingen dat gelijkheidsprincipe of zouden deze regelingen hervormd moeten worden om dit beginsel te eerbiedigen?*

Om een antwoord op deze vraag te krijgen, analyseert de auteur (zoals het een wetenschappelijk werk betaamt) de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof en van het Hof van Justitie met betrekking tot de (grondwettelijke) vergelijkbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels. Naast die rechtspraak analyseert de auteur ook teleologisch de voorbereidende werkzaamheden van veel regelgeving met betrekking tot de pensioenen om de vergelijkbaarheid te toetsen. Het doel van de regelgeving is hierbij cruciaal voor haar.

Flohimont neemt eerst de toetsingscriteria van het Grondwettelijk Hof onder de loupe. Hierbij vertrekt zij van de traditionele indeling in vijf criteria: het vergelijkheids criterium, het teleologisch criterium, het objectiviteitscriterium, het pertinentie criterium en het evenredigheids criterium. Zij bespreekt deze criteria om het verdere onderzoek te kunnen schetsen. De auteur staat geruime tijd stil bij het vergelijkbaarheids criterium om aan te stippen dat het Grondwettelijk Hof zelf de vergelijkbaarheid invult. Die vergelijkbaarheid dient, volgens de auteur, te worden ingevuld aan de hand van het doel van de wetgever. Dit is een heel belangrijk punt waarbij het Grondwettelijk Hof zich bij de toepassing van het gelijkheidsbeginsel dient te hoeden dat het zichzelf niet in de plaats stelt van het parlement.

De auteur citeert nadien verscheidene wettelijke initiatieven om aan te tonen dat een grotere harmonisering van de onderscheiden pensioenstelsels is betracht door de wetgever. De voorbeelden hiervoor zijn voornamelijk te vinden in de parlementaire voorbereidingen van de wet van 15 mei 1984 en van de wet van 26 juli 1996. In beide parlementaire voorbereidingen geeft de auteur zelf weer dat er onderscheiden pensioenregelingen blijven bestaan. Het doel van de wetgeving was niettemin inderdaad

om een grotere harmonisering tot stand te brengen. De auteur citeert op pagina 157 de staatssecretaris van pensioenen in 1984, de heer Mainil, die stelt dat *"de pensioenen worden vaak beoordeeld door middel van vergelijking. Zonder in de mythe van gelijk-pensioen-voor-iedereen te vervallen, is toch een globale kijk op de problemen nodig om een samenhangende politiek te voeren"*.

Het is dan ook weinig verrassend dat het Grondwettelijk Hof besluit dat, in de overgrote meerderheid van de gevallen, de pensioenstelsels niet vergelijkbaar zijn met elkaar. Er bestaan immers nog belangrijke verschillen tussen de onderscheiden stelsels. Niettemin besluit de auteur dat deze wetgevende initiatieven en beslissingen om de pensioenstelsels in zekere zin te harmoniseren voor haar aangeven dat het doel van de pensioenstelsels hetzelfde wordt en dat dit impliceert dat de pensioenstelsels vergelijkbaar zijn tussen ambtenaren, werknemers en zelfstandigen. Dat blijkt ook uit de wijze van financiering van de pensioenstelsels. Het naar elkaar toegroeien van het doel en de wijze van financiering haalt de auteur aan om haar argumentatie te ondersteunen. Het voelt enigszins bevreemdend aan dat geen hogere hiërarchische rechtsnormen (internationale verdragen) worden ingeroepen om de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof opzij te schuiven. Enige verdere uitwerking van dit vernieuwende inzicht had vast en zeker geholpen voor een beter begrip.

Vanaf dat ogenblik verandert de auteur het geweer van schouder en gaat ze op zoek naar de wijze waarop, uitgaand van de vergelijkbaarheid van de pensioenstelsels, een aantal onderscheiden regelingen kunnen worden weggewerkt. Hierbij stelt ze bijvoorbeeld voor ambtenaren, net als werknemers en zelfstandigen, ook toe te laten te blijven werken na hun vijftenzestig. Deze analyse heeft intussen ook geleid tot een initiatief van de federale regering en van sommige gemeenten. Ook inzake referteloon en loopbaanduur zouden er aanpassingen kunnen gebeuren.

De auteur onderzoekt daarna nog een hele resem van elementen die de toets van de vergelijkbaarheid niet doorstaan. Daarbij valt vooral op dat de auteur, ondanks veel onderzoek, geen verklaring heeft gevonden voor de zestigste tantièmes bij ambtenaren. Misschien had enige rechtsvergelijking hier wel geholpen omdat het gekopieerd werd uit de Nederlandse regelgeving. Zij stelt, begrijpelijkerwijze, voor om voordelige regimes bij ambtenaren uit te vlakken. Heel veel verschillen komen aan bod. De plaats is hier te kort om die allemaal te belichten en te bespreken. Ze zijn echter allemaal even lezenswaardig. Niettemin rijzen bij haar remedies voor de gelijkschakeling van sommige verschillen soms wel vragen. Vooral haar pleidooi voor de perequatie van alle pensioenen (dus ook van die van werknemers en zelfstandigen) lijkt daarbij politiek zeer moeilijk haalbaar. Hierbij verdedigt Flohimont trouwens dat de ambtenaren niet langer een uitgestelde wedde genieten, maar evenzeer een pensioenregeling. Opnieuw had enige rechtsvergelijking misschien gepast geweest omdat de pensioenen van ambtenaren ten dele in het leven zijn geroepen om sociale onrust door ambtenaren (op rust) te vermijden. Zij kennen immers de politieke tentakels van binnenuit en vorm(d)en daarom een grotere dreiging. De politieke boodschap was dan ook om hen met een uitgestelde wedde (een voldoende hoog pensioen) rustig te houden. De Griekse situatie toont aan dat dit argument nog steeds actueel kan zijn.

In het geheel draagt Flohimont niettemin heel veel bij aan een debat dat tot op heden weinig onderzocht is in de rechtswetenschappelijke wereld. Ze heeft zeer veel oor-

spronkelijke bronnen geraadpleegd en haar analyse van de rechtspraak en de rechtsgeschiedenis is vernieuwend en bijwijlen haarscherp. Dat maakt haar boek verplicht leesvoer voor iedereen die juridisch wenst na te denken over pensioenreglementering. De beperkte minpuntjes zijn hierboven reeds belicht.

Alexander DE BECKER,
Universiteit Hasselt - Universiteit van Antwerpen